

Mayıs 2020 nasıl geçti?

Ankara ve bölge illerinde Mayıs 2020 döneminde ifade özgürlüğü, toplantı ve gösteri hakkı bakımından müdahale, gözaltı, soruşturma -özellikle de- yargılama konularında azalma yaşandı. Öte yandan, sosyal medya incelemeleri, suç duyurusu, vekiller hakkında fezleke uygulamaları devam etti. Ayrıca, bir önceki dönemde olduğu gibi COVID-19 önlemleri, ifade özgürlüğü bakımından son derece gerekli olan bilgiye erişim, şeffaflık vb. konuların önemini daha belirgin bir şekilde ortaya koydu.

Diyarbakır ve bölge illerinde Mayıs 2020’de kayyım atamaları devam etti. Belediye başkanları gözaltına alındı, bir kısmı tutuklandı. Sivil toplum kuruluşlarına yönelik baskı, gözaltı/tutuklama uygulamaları arttı. Basın açıklaması, gösteri ve yürüyüşlere izin verilmedi. Kolluk, sert fiziki müdahalede bulundu. Medya/Sosyal medya kaynaklı soruşturma ve adli işlemlerde ise azalma yaşandı.

İzmir ve bölge illerinde Salgın nedeniyle uygulanan kısıtlamalar sosyal çalışmalarını duraklatınca, polis müdahaleleri de doğal olarak azaldı. 2 Basın açıklaması ve 1 gazeteci engellendi, toplam 10 gözaltı oldu. 2 kişi tutuklandı, 1 kişi görevden uzaklaştırıldı, 1 Ev hapsi.

KRONOLOJİ

1. İDARİ YASAKLAR, KOLLUK MÜDAHALELERİ

01: Ankara Mamak Tuzluçayır mahallesinde 1 Mayıs kutlaması sonrasında polis 4 kişiyi gözaltına aldı.

01: Ankara Ortadoğu Teknik Üniversitesi’nde 1 Mayıs pankartı asan öğrencilere Özel Güvenlik müdahale etti.

01: İstanbul Uluslararası Birlik ve Mücadele gününde Taksim, Kadıköy, Şişli’de DİSK üyelerinin de aralarında bulunduğu 48 kişi darp edilerek gözaltına alındı. Gözaltına alınanlardan bir kısmına “sokağa çıkma yasağın ihlal ettikleri”, bir kısmına da ‘emre itaatsizlikten’ kabahatler kanunun hükümlerine göre idari para cezası kesildi

01: İzmir Polis basın açıklamasına müdahale etti, 5 kişiyi gözaltına aldı.

01: Mersin Temizlik işçileri tarafından oluşturulan 1 Mayıs konvoyu polis tarafından durduruldu ve araçlardaki DİSK bayrakları indirildi.

01: Zonguldak Polis, evinin penceresine 1 Mayıs pankartı asan bir öğrencinin evini bastı.

04: Ankara KHK ile ihraç edildikleri işlerine geri dönmek için 1273 gündür protesto

düzenleyen kamu emekçilerinin Ankara Yüksel Caddesi'ndeki basın açıklamalarına polis müdahale etti.

08: İstanbul Ölüm orucu nedeniyle yaşamını yitiren İbrahim Gökçek'in İstanbul Gazi Cemevinde düzenlenen anmasına müdahale eden polis gaz bombası ve plastik mermi kullandı, 43 kişiyi şiddet kullanarak gözaltına aldı.

08: İstanbul Arnavutköy'de görev yapan bekçiler, kimlik kontrolü sırasında çıkan tartışmada bir kişiyi ayağından vurdu, bir kişi de gözaltına alındı.

12: Bursa Yenişehir ilçesine bağlı Kirazlıyayla köyünde faaliyet gösteren maden şirketinin yapacağı ağaç kesimini engellemek için eylem yapan köylülere jandarma müdahale etti.

13: Ankara Soma'da 301 madencinin yaşamını yitirmesinin yıldönümü nedeniyle Çankaya'daki Maden Anıtı önünde yapılmak istenen anmaya "*Valilik izni olmadığı*" gerekçesiyle müdahale eden polis 14 kişiyi fiziksel şiddet kullanarak gözaltına aldı.

14: Ankara Sağlık emekçileri tarafından Hacettepe Üniversitesi Hastanesi önünde yapılan eyleme müdahale eden polis, üzerinde "*İşimi geri istiyorum*" yazılı bir önlük giyen KHK mağduru Mahmut Konuk adlı sağlık işçisini "*Hacettepe çalışanı değil, o burada duramaz*" diyerek gözaltına aldı.

15: Iğdır Kayyım atanmasını protesto etmek amacıyla belediye binasına yürüyen yurttaşlara polis biber gazıyla müdahale etti. Belediye Başkan Yardımcısı Halis Güney darp edildi.

15: İstanbul Uluslararası Homofobi , Bifobi ve Transfobi karşıtı eyleme polis müdahale etti, 2 kişi gözaltına alındı.

15: Manisa HDP Turgutlu İlçe engellendi. Polisler gazetecilerin fotoğraf makinası ve video kameralarına el koydu.

15: Siirt HDP'li Merkez, Kurtulan, Baykan belediyelerine kayyım atanmasının ardından Siirt belediye Eşbaşkanları Peymandara Turhan ile Berivan Helen Işık; çalışanlar Eşref Tekin, Gülçin Köneş, mazbatası verilmeyen Resul Kaçar, Beşir Aksu; Kurtulan Belediyesi Eşbaşkanları Esmer Baran ile Baran Akgül; Baykan Belediyesi Eşbaşkanları Ramazan Sarsılmaz ve Özden Gülmez gözaltına alındı. Serbest bırakılmalarının ardından Eşbaşkanların ve partililerin yapmak istediği basın açıklamasına polis, "eylem yasağı" gerekçesiyle izin vermedi.

16: Adana HDP'li belediyelere kayyum atanmasını ve belediye eş başkanlarının gözaltına alınmasını protesto etmek için Adana'da yapılmak istenen basın açıklamasına polis Covid-19 salgını kapsamında alınan tedbirleri gerekçe göstererek izin vermedi.

17: İstanbul SABAH gazetesinin hedef gösterdiği Taylan Kulaçoğlu ve Red Dergisi Genel yayın yönetmeni Hakan Gülseven örgüt propagandası suçlamasıyla gözaltına alındı.

19: İstanbul Kadıköy'de kurye görevi yapan motosikletli bir kişi, polisin fiziksel ve sözlü şiddetine maruz kaldı. Polis memuru açığa alındı.

20: Ankara Kayyım atamalarını protesto etmek için HDP Ankara il binası önünde yapılan basın açıklamasına müdahale eden polis, aralarında HDP yöneticileri ve eski milletvekillerinin de bulunduğu 9 kişiyi şiddet kullanarak gözaltına aldı. Ertesi gün bu müdahaleyi protesto için yapılmak istenen açıklamaya da müdahale edildi, yine şiddet kullanıldı.

20: Antalya Covid-19 salgını ile ilgili önlemler kapsamında 14 gündür karantinada olan Muratpaşa ilçesinin Zeytinköy mahallesinde gıda ürünlerine ulaşmakta güçlük çektikleri için gerekçesiyle eylem yapmak isteyen gruba polis müdahale etti.

22: Diyarbakır Polis tarafından düzenlenen ev baskınlarında, aralarında Rosa Kadın Derneği Başkan ve yöneticileri ile HDP'li yöneticilerin de bulunduğu 13 kişi gözaltına alındı. Rosa Kadın Derneği binasına baskın düzenlendi. Kapı kırılarak içeri girildi, arama yapıldı ve tüm kayıt evraklarına el konuldu.

24: İstanbul Zeytinburnu'nda sokağa çıkma yasağını ihlal ettikleri gerekçesiyle, 3 kişi, kaçtıkları iddia edilerek polisin fiziksel şiddetine maruz kaldı, ters kelepçelenerek gözaltına alındı.

25: Edirne Keşan ilçesinde sokağa çıkma yasağı olduğu halde içki içtikleri gerekçesiyle polis biber gazı sıkı, olaya tepki gösterenlere de biber gazı sıkarak havaya ateş açtı ve bir kişiyi darp ederek gözaltına aldı.

25: İstanbul KHK ile ihraç edildiği için 166 haftadır eylemini sürdüren Nursel Tanrıverdi polis tarafından fiziksel şiddet kullanılarak gözaltına alındı.

25: Tekirdağ Çorlu ilçesinde evinin önünde oturan bir kişi, sokağa çıkma yasağını ihlal ettiği iddiasıyla polisin fiziksel şiddetine maruz kaldı. Olay esnasında baygınlık geçiren Satı Gültaş isimli kadını hastaneye götürmek üzere gelen ambulans, polis tarafından engellendi.

27: İstanbul Cumartesi Anneleri 25. Yılında engellemelere rağmen Galatasaray'a karanfil bıraktı

28: İzmir Cumartesi Anneleri'nin 25. yılı nedeniyle HDP İzmir İl Kadın Komisyonu'nun yapmak istediği basın açıklamasına 'güvenlik gerekçesi ile' izin verilmedi.

31: İstanbul Eyüp'te evinin önünde oturan bir kişi, sokağa çıkma yasağını ihlal ettiği iddiasıyla polisin fiziksel şiddetine maruz kaldı.

2. Soruşturma, Tutuklama ve Yargılamalar

01: Adana Emek Partisi (EMEP) Yüreğir İlçe Başkanı Ferit Kilis 1 Mayıs 2020 tarihinde

sosyal medya paylaşımları nedeniyle gözaltına alındı ve tutuklandı. Yapılan itiraz üzerine 13 Mayıs'ta tahliye edildi.

05: Ankara İçişleri Bakanlığı Covid-19 salgını ile ilgili olarak Türkiye genelinde toplam 7.127 sosyal medya hesabının incelendiğini, 496 kişinin gözaltına alındığını ve bu kişilerden 10'unun tutuklandığını açıkladı.

06: Kars 2. Ağır Ceza Mahkemesi Kürt siyasetçi Mahmut Alınak hakkında hazırlanan müebbed hapis cezası talepli iddianameyi kabul etti.

11: İzmir Karşıyaka'da, trollerin şikayetçi olduğu "sosyal medyada örgüt propagandası" iddialarını cezalandırmayan bir hakim, 3 ay süreyle görevinden uzaklaştırıldı.

15: İzmir Bir başka hakim hakkında, aynı gerekçe ile soruşturma açıldı.

15: Muş Korkut ilçesine bağlı Altınova beldesi Belediye Eşbaşkanı Casım Budak yerine kayyım atanmasının ardından gözaltına alınıp tutuklandı.

16: Balıkesir Ayvalık'ta, sosyal medyada örgüt propagandası gerekçesiyle 2 gözaltı, 1 tutuklama.

17: Antalya Fotoğrafçı Fırat Erez, "sosyal medya paylaşımlarında dini değerleri aşıladığı" gerekçesiyle tutuklandı.

18: Van HDP PM üyesi Hatice Büşra Kuyun, İpekyolu ilçesinde kendilerini polis olarak tanıtan kişilerce alıkonulduğunu ve tehdit edildiğini belirttiği için, hakkında halkı "Kin ve düşmanlığa sevk etme" suçlamasıyla soruşturma başlatıldı.

21: Aydın Bir kişi hakkında sosyal medyada valiyi eleştirdiği için soruşturma açıldı.

22: Bartın Halkevi Şube Başkanı Yonca Alemdar ile Eğitim-Sen Bartın Şube Başkanı Sedat Bora hakkında, İbrahim Kaypakkaya hakkındaki sosyal medya paylaşımları gerekçesiyle soruşturma açıldı.

22: İzmir Camilerden yapılan müzik yayını sosyal medyada duyuran CHP İl eski başkan yardımcısı Banu Özdemir tutuklandı, bir hafta sonra tahliye edildi.

25: Kayseri N. D. bir kişi, sosyal medya paylaşımları gerekçe gösterilerek gözaltına alındı.

27: Ankara HDP eski Eş Genel Başkanı Selahattin Demirtaş'ın yargılandığı davanın duruşması Covid-19 tedbirleri kapsamında 27 Ekim 2020'ye ertelendi.

27: İzmir Sosyal medyada Erdoğan'a hakaret ettiği gerekçesiyle bir kişi gözaltına alındı, adli kontrol ve ev hapsiyle tahliye edildi.

29: Batman HDP İl binasına polis tarafından baskın düzenlendi, eşbaşkanlar Ömer Kulpu ve Fatma Ablay gözaltına alındı, tüm dijital materyale el kondu.

29: Batman KESK Şubeler Platformu tarafından 3 sağlık emekçisinin sürgün edilmesine tepki olarak Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Müdürlüğü önünde yapılmak istenen basın açıklamasına polis plastik mermi ve biber gazı ile müdahale etti. 8 kişi darp edilerek gözaltına alındı.

31: Tekirdağ Saray Belediye başkanlığının sosyal medya hesabından Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan ve Hüseyin İnan'ın idamı ile ilgili yaptığı paylaşımı haberleştiren Saray gazetesi hakkında soruşturma açıldı.

3. Diğer uygulamalar

05: Ankara Artı Gerçek internet sitesinde yayınlanan “**Makus Kaderden Kaçış Yok**” başlıklı yazısı nedeniyle yazar Ragıp Zarakolu ve yazıyı yayınlayan Artı Gerçek ile Evrensel gazeteleri hakkında Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanı Fahrettin Altun tarafından suç duyurusunda bulunuldu.

05: İzmir Ödemiş'te bir hükümlünün verdiği dilekçe hapisane idaresi tarafından kabul edilmedi.

07: Ankara Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) tarafından Halk TV'de yayınlanan “Sözüm Var” isimli programa konuk olan CHP İstanbul İl Başkanı Canan Kaftancıoğlu'nun programdaki sözleri nedeniyle kanala 5 kez program durdurma cezası ve 5 kez idari para cezası verildi.

07: Ankara RTÜK tarafından İYİ Parti Genel Başkanı Meral Akşener'in konuk olduğu Habertürk TV'de yayınlanan “Teke Tek” programında kullanılan ifadeler nedeniyle idari para cezası verildi.

07: Ankara Soma maden faciasında yaşamını yitiren emekçileri anmak için DİSK, KESK, TMMOB ile TTB tarafından yapılmak istenen anma Ankara Valiliği'nce Covid-19 salgını kapsamında alınan tedbirler gerekçe gösterilerek yasaklandı.

15: İzmir Kaldıraç Dergisi okuru gençlerin Whatsapp görüşmeleri takip edilerek aileleri arandı, gençler tehdit edildi.

15: Iğdır HDP'li belediye başkanı Yaşar Akkuş görevden alındı, Vali Enver Ünlü kayyım atandı.

15: Siirt HDP'li belediye başkanı Berivan Helen Işık görevden alındı, yerine Vali Ali Fuat Atik kayyım olarak atandı.

15: Siirt Baykan ilçesi HDP'li belediye başkanı Ramazan Sarsılmaz görevden alındı. Yerine Kaymakam Mehmet Tunç kayyım olarak görevlendirildi.

15: Siirt Kurtalan ilçesi HDP'li belediye başkanı Baran Akgül görevden alındı. Yerine Kaymakam İhsan Emre Aydın kayyım olarak görevlendirildi.

15: Muş Korkut ilçesine bağlı Altınova Belde Belediyesine de kayyım atanarak başkan Casim Budak görevden alındı. Kaymakam Hasan Sadebiyık başkanvekili olarak görevlendirildi.

17: İzmir Gaziemir Belediyesi'nde görevli 12 görevli temizlik personelinin de aralarında bulunduğu 17 işçiye 1 Mayıs'ta oluşturdukları konvoy gerekçe gösterilerek sokağa çıkma yasağını çiğnemekten para cezası kesildi.

21: Ankara Radyo Televizyon Üst Kurulu (RTÜK), Halk TV'ye 5 ayrı program (Medya Mahallesi [2 ayrı yayın], Günaydın Türkiye, Şimdiki Zaman Siyaset ve Şule Aydın'la Haber Masası) nedeniyle toplam 129 bin 405 TL idari para cezası verdi.

21: Ankara 19 milletvekili (HDP ve DBP) hakkında dokunulmazlıklarının kaldırılması talebiyle hazırlanan 31 fezleke Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne sunuldu.

27: Şırnak Cizre HDP İlçe Örgütü'nün bulunduğu binanın kapısı, gece saatlerinde kimliği belirsiz bir kişi tarafından ateşe verildi. Şırnak Emniyet Müdürlüğü 30 Mayıs'ta bir sanığın tutuklandığını duyurdu.

4. Yorum ve Öneriler

Ankara:

Kolluğun basın açıklaması, yürüyüş ve gösterilere müdahalesinde kamu otoritelerinin aldığı keyfi yasak uygulaması önemli bir yer tuttuğu için insan hakları örgütlerinin ve aktivistlerin, bu keyfilikle mevcut yargı yolları içinde daha etkin bir şekilde mücadele etmesi gerekiyor. Ayrıca, keyfiliğe imkan sunan mevzuatın değişmesi için de yasama organı nezdinde çalışmalar yürütmek yararlı olur. Bu bağlamda, kamuoyunu bilgilendirecek her türlü yayın için materyalin hazırlanması gerekiyor. Bu ay bilhassa RTÜK vasıtasıyla gerçekleşen ihlaller demokratik bir sistemdeki kurumların yapısının nasıl olması gerektiğine odaklanma ihtiyacını da ortaya koyuyor.

İzmir:

Herkesin sosyal medya paylaşımlarının yakından takip edilerek soruşturmalar açılması iktidarın mutad davranış biçimi haline geldi. Troller bu takipte ön planda; hedef gösteriyorlar, "gereği" yapıyor. Mayıs ayında 1 hâkim bundan dolayı 3 ay görevinden uzaklaştırılırken bir hâkime de soruşturma başlatıldı

Aynı yöntemle, gazeteciler Taylan Kulaçoğlu ve Hakan Gülseven gözaltına alınıp serbest bırakıldılar. Ertesi gün Taylan Kulaçoğlu tekrar gözaltına alınıp tutuklandı. Niçin serbest bırakıldı? Niçin tutuklandılar? Tamamen keyfi ve emir üzerine yapılan bir tutuklama.

Ayrıca polisin, gençlerin Whatsapp hesaplarını takip ederek aileleri tedirgin etmesi nedeniyle polise, "*yaptıklarının yasadışı olduğu*" söylenmesi üzerine polisin, kendisine bir şey yapılamayacağını, güçlerinin yetmeyeceğini söylemesi de hukuksuzluğun ifadesidir.

Kesilen para cezalarının keyfi bir şekilde uygulanması da hukuksuzluğun bir başka boyutudur. İzinli oldukları halde, 1 Mayıs öncesi, bir ilçedeki belediye çalışanlarına sokağa çıkma yasağı nedeniyle para cezası kesilmesi buna bir örnektir.

Diyarbakır:

İçişleri Bakanlığı tarafından HDP yönetimindeki belediyelere kayyım atanması, dört yıldan beridir sürmekte olan bir gelenek halini aldı. Türkiye’de yaşanan bu uygulamalara yüksek biçimde ses çıkaracak "demokratik muhalefet" geleneği oluşmadığından, hak kurumları ve STK’ların yükü daha ağır olmaktadır.

Düzenli olarak Kürt siyasetçilerini gözaltına alma, tutuklama ve müebbet hapis istemlerine varan iddianameler vs. uygulamalar sadece hükümetin güncel politikaları olarak değerlendirilmemelidir. Devletin genetik kodlarıyla alakalıdır ve hak kurumları olarak gösterilecek tepkiler bu gerçeği gözetererek yapılmalıdır.

STK’lar üzerinde baskının artmış olması, toplumun önemli bir kesiminin kendini güvende hissetmemesi gibi kaygılara yol açmakta.

Toplantı, gösteri ve yürüyüşlerin yasaklanması, yer yer sert müdahale edilmesi rutin bir hal almış durumda. Yasama organı ile iletişimde olmak, kamuoyuyla etkin kanallar oluşturmak önemlidir.

TİHV:

Bölge raporlarında ayrıntılı olarak dile getirildiği gibi Mayıs ayında öne çıkan olgu kolluk güçlerinin şiddetinde görülen artış. Bu şiddet, özellikle konumuz olan toplanma ve gösteri yapma özgürlüğü kullanımı sırasında daha yoğun ve çıplak bir şekilde tezahür ediyor.

TİHV Dokümantasyon Merkezi’nin tespitlerine göre Mayıs ayında toplanma ve gösteri yapma özgürlüğü kapsamında yapılan basın açıklaması, anma, protesto vb. barışçıl eylem ve etkinliklere yönelik olarak kolluk güçleri fiziksel şiddet kullanarak 91 kez müdahalede bulunmuştur. Bu müdahaleler sırasında 4 kişi yaralanmış 187 kişide gözaltına alınmıştır.

Kolluk güçleri, 1 Ocak 2020 ile 1 Haziran 2020 tarihleri arasında, yani yılın ilk beş ayında

toplama ve gösteri özgürlüğü kapsamında yapılan 363 barışçıl eylem ve etkinliğe fiziksel şiddet kullanarak müdahale etmiştir. Bu müdahaleler sırasında 754 kişi gözaltına alınmış, 16 kişi ise yaralanmıştır. Mayıs ayında yapılan kolluk müdahalelerini 5 aylık toplam sayı ile kıyasladığımızda toplamın dörtte birini oluşturduğunu görmekteyiz. Başka bir deyişle aylık ortalama % 25 daha fazladır.

Ayrıca aynı dönemde örgütlenme özgürlüğü kapsamında yapılan faaliyetlere de 5 kez fiziksel şiddet kullanarak müdahale eden kolluk güçleri, 5 kişiyi gözaltına almıştır. Böylece yılın ilk beş ayında kolluk güçlerinin şiddet kullanarak müdahale ettiği toplam etkinlik sayısı 368, bu müdahalelerde gözaltına alınan kişi sayısı ise 759 olmaktadır.

Sayıların tüm bu soğukluğuna karşın kaygı verici bir devlet pratiği/yönetme tekniği ile karşı karşıya olduğumuzu söyleyebiliriz. Kolluk güçlerinin bu şiddeti, yasaların tanıdığı orantılı güç kullanım yetkisinin çok ötesinde, hukuk ve insan hakları normlarının tarif ettiği kuralların dışına çıkan, giderek yükselme eğilimi gösteren, sistematik bir şiddettir. Cezasızlık zırhıyla korunan, siyasal otoritelerce görmezden gelinen, hatta teşvik bile edilen bir şiddettir.

Her vesileyle dile getirdiğimiz bir gerçeği bir kez daha ifade etmek istiyorum: Barışçıl bir şekilde toplanma hakkını kullanan yurttaşlar aynı zamanda ifade özgürlüklerini de kullanmış oldukları için kolluk güçlerinin fiziksel şiddet kullanarak yaptığı bu tür müdahaleler, her iki hakkın da özünü ortadan kaldıracak niteliktedir. Yani demokratik bir toplumun vazgeçilmez koşulu olan bir şeyi ortadan kaldırmaktadır. Yanı sıra kişi güvenliği ve işkence yasağı ile örgütlenme özgürlüğünü de ihlal ettiği için çoklu ve kompleks bir ihlal niteliğindedir.

Mayıs ayında basın yayın organlarına yönelik soruşturmalar, yayın ve ilan kesme, idari para cezaları ile basın üzerinde baskılar daha da artmıştır.

Son söz olarak da buradan yetkililere bir kez daha hatırlatmak istiyorum ki, devletlerin barışçıl toplantı ve gösteri yürüyüşlerine müdahale etmeme biçiminde negatif yükümlülüğü ile toplantı ve gösteri yürüyüşlerin yapılabilmesi için gerekli tedbirleri alma biçiminde de pozitif yükümlülüğü bulunmaktadır.